

ЗМІСТ ЦІЛЬОВОГО БЛОКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

CONTENT OF THE TARGET BLOCK OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE NATIONAL AGENCY FOR THE PREVENTION OF CORRUPTION

Продан А.О., аспірантка кафедри службового та медичного права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті досліджено зміст елементів цільового блоку адміністративно-правового статусу Національного агентства з питань запобігання корупції. Автором визначені теоретичні та практичні питання, що залишилися поза увагою вчених та потребують теоретичного та практичного вирішення із метою удосконалення діяльності суб'єктів антикорупційної діяльності, а зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції. Висвітлено статистичні показники діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Автором з'ясовано, що цілі діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції – це окремі показники перспективної діяльності превентивної антикорупційної інституції в певний проміжок часу на основі яких визначається система завдань, спрямованих на їх реалізацію, в частині досягнення загальної мети. Виділено і охарактеризовано зміст загальних і стратегічних цілей Національного агентства з питань запобігання корупції. Встановлено, що Національне агентство з питань запобігання корупції забезпечує реалізацію таких напрямів діяльності: формування та реалізація державної антикорупційної політики; спрямовування і координації діяльності органів публічної адміністрації з питань запобігання політичній корупції; запобігання та виявлення порушень вимог антикорупційного законодавства; моніторинг дотримання законодавства із запобігання та виявлення корупції, а також конфлікту інтересів та інших обмежень; здійснення фінансового контролю та моніторингу способу життя. Проведений аналіз свідчить, що Національне агентство з питань запобігання корупції має повноваження, які можна об'єднати у такі групи: контроль-наглядові; організаційні; координаційні; юрисдикційні. Запропоновано внесення змін та доповнень на сьогодні виникла гостра в Законі України «Про запобігання корупції» у частині визначення елементів цільового блоку адміністративно-правового статусу Національного агентства з питань запобігання корупції, зокрема, мету (цілі) та завдання даного агентства.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, корупція, теорія, практика, удосконалення, Національне агентство з питань запобігання корупції.

The article examines the content of the elements of the target block of the administrative and legal status of the National Agency for the Prevention of Corruption. The author identified theoretical and practical issues that were left out of the attention of scientists and that require theoretical and practical solutions in order to improve the activity of anti-corruption entities, and in particular the National Agency for the Prevention of Corruption. The statistical indicators of the activity of the National Agency for the Prevention of Corruption are highlighted. The author found out that the goals of the National Agency for the Prevention of Corruption are separate indicators of the prospective activity of the preventive anti-corruption institution in a certain period of time, on the basis of which the system of tasks aimed at their implementation is determined, in terms of achieving the general goal. The content of the general and strategic goals of the National Agency for the Prevention of Corruption is highlighted and characterized. It was established that the National Agency for the Prevention of Corruption ensures the implementation of the following areas of activity: formation and implementation of the state anti-corruption policy; directing and coordinating the activities of public administration bodies on the prevention of political corruption; prevention and detection of violations of the requirements of anti-corruption legislation; monitoring of compliance with legislation on prevention and detection of corruption, as well as conflict of interests and other restrictions; implementation of financial control and lifestyle monitoring. The conducted analysis shows that the National Agency for the Prevention of Corruption has powers that can be combined into the following groups: control and supervision; organizational; coordination; jurisdictional. Amendments and additions are proposed. Today, there is an acute issue in the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" in the part of defining the elements of the target block of the administrative-legal status of the National Agency for the Prevention of Corruption, in particular, the purpose (goals) and tasks of this agency.

Key words: administrative and legal status, corruption, theory, practice, improvements, National Agency for the Prevention of Corruption.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток України характеризується переломними моментами, що насамперед пов'язані із запровадженням сучасних світових стандартів. Разом з тим, однією із перешкод для подальшого економічного розвитку країни є корупція, яку можна порівняти із онкологічною пухлиною суспільства та держави в цілому. Саме це і обумовлює розробку і запровадження спеціальних заходів (планів, стратегій, концепцій), що спрямовані на запобігання та припинення цього негативного соціального явища. Світовий досвід свідчить, що високі соціальні стандарти життя, стрімкі темпи економічного розвитку країни напряму пов'язані із ефективним запровадженням та реалізацією заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Соціально-політичні та економічні потрясіння, що відбулися в Україні, починаючи з кінця 2013 року зумовили ряд негативних наслідків, до яких можна віднести: зниження темпів розвитку національної економіки, збільшення зовнішнього валютного боргу, зниження темпів промислового виробництва, збільшення розміру базових ставок за банківськими кредитами, девальвація національної валюти, зниження рівня життя населення та збіль-

шення безробіття, загрозливий для існування країни рівень корупції тощо.

Водночас, починаючи з 2014 року, в країні було запроваджено чимало важливих реформ, зокрема у сфері запобігання корупції. З моменту ратифікації низки міжнародних антикорупційних конвенцій, приєднання України до міжнародної групи держав проти корупції, розробка та прийняття нового законодавства в сфері протидії корупції, впровадження антикорупційних ініціатив ЄС, протидія корупції набула послідовного політичного і правового забезпечення. З огляду на те коло завдань, що стоять перед органами публічної адміністрації, в рамках реалізації антикорупційної політики, роль Національного агентства з питань запобігання корупції в цьому процесі є дуже важливою. В той же час, починаючи з лютого 2022 року, питання протидії корупції набули нового значення, адже не у кого не виникає сумнівів в наявності суттєвого негативного впливу корупції на ефективність держави, знижуючи її керованість та погіршуючи організованість суспільного життя в умовах воєнного стану. Однак, не дивлячись на такі негативні впливи корупції, складний «час для існування» України, мобілізації зусиль всього суспіль-

ства та держави на подолання збройної агресії ми можемо констатувати про наявність випадків корупції. Саме це і обумовлює актуальність та важливість вивчення питання щодо змісту антикорупційних заходів, правових та організаційних засад діяльності уповноважених суб'єктів, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції, з метою вдосконалення та підвищення ефективності його діяльності.

Відповідно до звіту про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [1] та звіту про стан виконання Показників ефективності діяльності НАЗК Національного агентства з питань запобігання корупції [2].

Станом на 24.02.2022 завершено проведення 124 повних перевірок декларацій. За результатами перевірок встановлено недостовірні відомості на загальну суму 611,3 млн грн (сума включає 5,4 млн грн необгрунтованих активів). У 2022 році було проведено та завершено 12 контролів щодо повноти заповнення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за результатами яких встановлено недостовірні відомості на загальну суму 47,3 млн гривень [1].

Виявлені можливі ознаки невідповідності рівня життя задекларованому майну і одержаним доходам у 30 суб'єктів декларування. За результатами проведеного упродовж 2022 року моніторингу способу життя суб'єктів декларування Національне агентство встановило 18 фактів набуття необгрунтованих активів декларантами, на загальну суму майже 100 млн грн. У тому числі направлено матеріали до САП стосовно народного депутата України щодо виявлених у діях народного депутата України ознак незаконного збагачення на суму 49,6 млн грн та внесення до декларації за 2020 рік недостовірних відомостей на суму 3,8 млн гривень.

Протягом 2022 року Національне агентство у повній мірі забезпечило роботу Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (далі – Реєстр корупціонерів). Опрацьовано 10779 копій рішень суду, за результатами чого до Реєстру корупціонерів внесено 2853 записи щодо притягнення осіб до кримінальної (1195) та адміністративної (1538) відповідальності у зв'язку з вчиненням корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення. До Реєстру корупціонерів внесено 120 записів про притягнення осіб до дисциплінарної відповідальності. Приведено у відповідність 16 500 записів, внесених Міністерством [1].

Показово, що такі результати роботи привели до зростання довіри населення до НАЗК. Так, за результатами соціологічних досліджень зростання довіри до НАЗК демонструє позитивну динаміку: кількість задоволених роботою НАЗК зростає, а кількість незадоволених скорочується. Наприкінці 2022 року Національному агентству довіряють 24,8% українців, не довіряють 46,9%. У 2021 році довіряли 13,2%, не довіряли – 69,6% респондентів. Обізнаність щодо діяльності Національного агентства також зросла: обізнаними про Національне агентство себе вважають 49,9% опитаних серед населення та 73,2% серед бізнесу [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі різні аспекти правових механізмів протидії корупції неодноразово приділялась увага відомих вчених, зокрема: М. Ю. Бездольний, О. І. Безпалова, Д. В. Гудков, О. В. Джафарова, І. А. Дьомін, Д. Г. Заброра, В. А. Завгородній, А. О. Кладченко, О. В. Клок, Ю. В. Коваленко, Ю. М. Комаров, В. Г. Козленко, В. І. Литвиненко, С. В. Петков, Т. А. Плугатар, С. С. Рогульський, С. В. Рівчаченко, О. П. Рябченко, Д. О. Сіренко, О. В. Ткаченко, Р. М. Тучак, О. С. Шатрава, Т. В. Хабаренко, та ін. Водночас, наведені вчені досліджували окремі аспекти діяльності органів публічної адміністрації у сфері запобігання корупції, без детального аналізу діяльності Національ-

ного агентства з питань запобігання корупції. В той же час, аналіз теоретичних поглядів вказаних вчених дав змогу оцінити стан проблем, що досліджуються, визначити коло питань, які в загальному не були предметом наукового пошуку. Відсутність досліджень із вказаної проблематики негативно позначається на розвитку теоретичних та практичних аспектів діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції.

Мета запропонованої наукової статті є аналіз змісту цільового блоку адміністративно-правового статусу НАЗК.

Виклад основного матеріалу. Грунтуючись на наукових поглядах вчених-адміністративістів зазначимо, що дослідження цільового блоку адміністративно-правового статусу органу публічної адміністрації повинно включати в себе:

- по-перше, дослідження мети діяльності органу;
- по-друге, його завдання (окремі, конкретизовані види діяльності, що у сукупності забезпечують досягнення мети діяльності органу публічної адміністрації);
- по-третє, основні напрямки його діяльності, обумовлені основними цілями та завданнями, що стоять перед органом [3; 4; 5; 6].

Починаючи дослідження за наведеною схемою зазначимо, що відповідно до Тлумачним словником української мови «мета» це те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти, полягає у заздалегідь намічених завдань, цілей [7, с. 683].

Вчені-адміністративісти обумовлюють мету органу виконавчої влади його соціальним призначенням і специфічним положенням в інституційному механізмі державного управління. У зв'язку із наведеним варто погодитися із думкою В.В. Іванцова, який зазначає, що у кожного органу виконавчої влади є власна мета (ціль), яка визначається на основі його правового статусу та місця в системі органів державної влади, а також залежить від сфери реалізації повноважень. Не вдаючись в детальний етимологічний аналіз наукових поглядів та нормативно-закріплених підходів щодо визначення мети антикорупційних органів слід погодитися із думкою В.В. Іванцова, який зазначає, що цілі діяльності НАЗК – це окремі показники перспективної діяльності превентивної антикорупційної інституції в певний проміжок часу на основі яких визначається система завдань, спрямованих на їх реалізацію, в частині досягнення загальної мети [3, с. 104–111].

Починаючи з 2014 року, нашою країною вжито значна кількість заходів із метою подолання корупції. 2022 рік став знаковим для державної антикорупційної політики. Адже ухвалено Антикорупційну стратегію до 2025 року та розроблено Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки з виконання Стратегії. Аналіз вказаних документів дозволяє виокремити

- загальні цілі: досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зменшення рівня корупції в державі;

– стратегічні цілі:

1) забезпечення ефективної роботи НАЗК (Національне агентство є управлінським еталоном публічної організації за рахунок впровадження методології Objective & Key Results, відповідно до якої щокварталу вся організація проводить обговорення результатів поточного кварталу та формує цілі наступного в рамках річних мета-цілей);

2) НАЗК є цифровим еталоном публічної організації. Національне агентство в межах заходів із забезпечення інформаційної безпеки створило умови для безперерйного функціонування своїх реєстрів та інформаційних ресурсів, а також забезпечило їх належне резервування та бекапування. Також запроваджено використання хмарних сервісів для забезпечення належного функціонування ресурсів Національного агентства, проведено роботу із держателями реєстрів для підтримки електронної інфор-

маційної взаємодії та забезпечення функціонування каналів зв'язку;

3) підвищення рівня стандартів доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, а також громадськості шляхом запровадження етичних стандартів та врегулювання конфлікту інтересів. Дані заходи є частиною культури та цінностей кожної публічної організації. НАЗК у 2022 році продовжувало активно запобігати конфлікту інтересів у посадовців. Так, за минулий рік промоніторило наявність конфлікту інтересів у 438 посадових осіб, зокрема у діяльності 55 посадовців обласних військових адміністрацій при бронюванні військовозобов'язаних та наданні їм дозволу на виїзд за кордон;

4) Досягнення повної прозорості фінансування (і роботи) політичних партій та виборів як умови їх спрямованості на інтереси суспільства;

5) Мінімізація корупційних ризиків та формує стратегічні ініціативи при розробці проектів НПА. За період 2022 року проведено моніторинг 3905 проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України. За результатами моніторингу у 102 з них виявлено ознаки корупціогенних факторів, і, як наслідок, проведено їх антикорупційної експертизи. За результатами антикорупційної експертизи проектів НПА виявлено 268 корупціогенних факторів, надано 369 рекомендацій;

6) Зменшення терпимості суспільства до корупції, шляхом розбудови цілісної системи навчання, через яку системно просуватиметься наратив доброчесності публічної служби.

Характеризуючи завдання, слід погодитися із думкою вчених, які вважають, що завдання НАЗК доцільно поділити на:

– загальні завдання, визначені в законодавстві про центральні органи виконавчої влади, зокрема, надання адміністративних послуг; здійснення контрольно-наглядових заходів, внесення відповідних пропозицій щодо формування державної політики та ін.;

– спеціальні завдання: формування та реалізація державної антикорупційної політики; організація роботи із запобігання та виявлення корупції у державних органах та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях; моніторинг дотримання законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції; здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо фінансування політичних партій, дотриманням встановленого порядку надходження та використання коштів виборчих фондів, вжиття заходів щодо осіб, в діях яких є ознаки правопорушень у цій сфері; організаційне та кадрове забезпечення діяльності НАЗК; координація антикорупційних заходів та погодження антикорупційних програм на локальному рівні; організаційно-методичне забезпечення застосування законодавства щодо запобігання корупції; співпраця з викривачами корупційних правопорушень; координація співпраці з державними та неурядовими організаціями [3, с. 119].

Ще один із елементів цільового блоку адміністративно-правового статусу НАЗК є функції. Постановка і вирішення проблеми підвищення ефективності діяльності НАЗК, насамперед пов'язані з уточненням напрямів (функцій) діяльності та особливостей компетенції даного органу публічної адміністрації – оскільки саме цей елемент у своїй цілісності визначає спрямованість діяльності НАЗК.

Визначаючи напрями (функції) діяльності НАЗК варто зазначити, що діяльність даного суб'єкту, на відміну від інших органів запобігання корупції, є багатофункціональною і забезпечує у визначеному законодавством обсязі значну кількість напрямів діяльності. Цим визначається їх особливе значення у реалізації державної антикорупційної політики.

Отже, аналіз нормативно-правових актів, норми яких регулюють правовий статус НАЗК дозволяє виокремити функцію щодо формування та реалізація державної антикорупційної політики, реалізація якої зумовлює виконання таких повноважень:

– розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;

– підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

– формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;

– організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;

– координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

– обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

– створювати комісії та робочі групи, організувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції.

Реалізація функції із спрямовування і координації діяльності органів публічної адміністрації з питань запобігання політичній корупції зумовлює виконання таких повноважень:

– координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;

– координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

– погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

– організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування;

– надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, застосування інших положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, захисту викривачів;

– затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм.

Реалізацію функції з організації роботи щодо запобігання та виявлення порушень вимог антикорупційного законодавства зумовлює виконання таких повноважень:

– отримувати та розглядати повідомлення, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення,

переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;

– інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

– забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

– залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

– одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на нього завдань;

– мати безпосередній автоматизований доступ до інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

– вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, захисту викривачів;

– звертатися до суду із позовами (заявами) щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, виданих (прийнятих) з порушенням встановлених цим Законом вимог та обмежень, визнання недійсними правових актів, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

– ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеці-

ально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень;

– складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного агентства, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Реалізація функції щодо моніторингу дотримання законодавства із запобігання та виявлення корупції, а також конфлікту інтересів та інших обмежень зумовлює виконання таких повноважень:

– аналізувати стан запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;

– здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та притягнення до них осіб.

Реалізація функції щодо здійснення фінансового контролю та моніторингу способу життя зумовлює виконання таких повноважень:

– здійснення контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування;

– здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності тощо [8].

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що Національне агентство з питань запобігання корупції має повноваження, які можна об'єднати у такі групи: контрольно-наглядові; організаційні; координаційні; юрисдикційні.

Підсумовуючи вище наведене слід зазначити, що нині, із метою запобігання корупційним проявам, забезпечення ефективної роботи НАЗК, підвищення рівня стандартів доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування вжиті необхідні заходи. Разом з тим, на сьогодні виникла гостра потреба щодо закріплення на законодавчому рівні (в Законі України «Про запобігання корупції») елементів цільового блоку адміністративно-правового статусу НАЗК, зокрема, мету (цілі) та завдання НАЗК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/zvit-2022/NACP-annual-report.pdf> (дата звернення 26.04.2023).
2. Стан виконання Показників ефективності діяльності НАЗК Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zvit-2022/> (дата звернення 26.04.2023).
3. Іванцов В.В. Адміністративно-правове регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2019, 213 с.
4. Трепак В.М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 444 с.
5. Москаленко, А. О. Адміністративно-правове регулювання статусу юридичних осіб публічного права дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2022. 253 с.
6. Шило С.М. Особливості застосування законодавства щодо запобігання корупції в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. № 74: Ч. 2. С. 86–93.
7. Тлумачний словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 4. 840 с. URL: <http://ukrlit.org/slovnuk/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0>, с. 683 (дата звернення 26.04.2023).
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20141014> (дата звернення 26.04.2023).
9. ДБР звітує: Держбюджету України завдано 524 мільйони гривень збитків через корупційні злочини. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-zvitue-derzhbyudzhetu-ukraini-cherez-korupciji-zlochini-zavdano-524-miljoni-griven-zbitkiv> (дата звернення 26.04.2023).
10. Іванов О. В. Адміністративно-правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2019. 22 с.
11. Костенко Д.М. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управ.: 25.00.01. – Х., 2020. – 229 с.
12. Гейц О.О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 305 с.